

фактом учинення кримінального правопорушення за відсутності даних про особу, яка його вчинила. Слідчий, встановивши, що розслідуване ним кримінальне правопорушення є корупційним, зобов'язаний повідомити прокурора з метою визначення ним підслідності в порядку, передбаченому ч. 2 ст. 218 КПК України [2, с. 445].

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. – Назва з екрана.

2. Настільна книга детектива, прокурора, судді. Коментар антикорупційного законодавства / за ред. М. І. Хавронюка. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Київ : Дакор, 2017. – 524 с.

Варналій Захарій Степанович, професор кафедри фінансів Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор економічних наук, професор

КОРУПЦІЯ ЯК ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Завданням національної безпеки є захист інтересів суспільства й держави як цілісної системи та забезпечення умов для їхнього стійкого прогресивного розвитку. Саме такий розвиток є основним критерієм національної безпеки. Тому в широкому розумінні національну безпеку можна визначити як здатність суспільства та держави підтримувати й відтворювати різноманітність своїх національних ресурсів тією мірою, якої достатньо для прогресивного розвитку, а також гарантувати захист нації від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Економічну безпеку, що є складовою національної безпеки, можна визначити як систему економічних відносин, що ґрунтується на такому механізмі узгодження економічних інтересів суб'єктів господарської діяльності, який би давав змогу долати економічні конфлікти з найменшими втратами та забезпечував незалежність, стійкість, розвиток, адаптаційність

та інерційність національної економіки у взаємодії із внутрішнім і зовнішнім середовищем [1, с. 54].

Основною детермінантою забезпечення всіх складових національної безпеки України їх є захист від внутрішніх і зовнішніх загроз. Загрози національній безпеці – це сукупність реальних чи потенційно можливих явищ і чинників, що створюють небезпеку для реалізації національних інтересів у всіх сферах. Загрози ускладнюють реалізацію національних інтересів, спричиняють вихід індикаторів національної безпеки за межі їх порогових значень.

Завданнями органів управління, що мають забезпечувати прийнятний рівень національної безпеки, є моніторинг і виявлення загроз, вимірювання їхнього рівня, реалізація адекватних заходів щодо запобігання та усунення загроз і негативних наслідків їхнього впливу.

Важливе значення має виокремлення інституціональних загроз національній безпеці України, тобто якісних викривлень інституційних форм існування всіх систем суспільного розвитку держави. Основними інституціональними загрозами в Україні в сучасних умовах є: тіньова економіка, корупція, тіньова парадержава, рейдерство та непродуктивний вплив капіталу. Саме ці форми загроз є найбільшими за обсягами й соціально-економічними наслідками, тобто системними загрозами національній безпеці України на сучасному етапі.

Найнебезпечнішою інституціональною загрозою національній безпеці України є корупція, тобто діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг. Водночас корупція – це відносини, що формуються між людьми щодо використання та розпорядження офіційними правовими статусами керівника чи господарника за рахунок невластивої цим статусам ролі ринкових з метою задоволення приватного інтересу.

Основним інструментом корупції є хабарництво – винагорода за відхилення від службових обов'язків, тобто економічна природа його полягає в регулюванні рівня ціни за незаконність або заборону дій.

Причину існування корупції не можна звести лише до бюрократичних дій державних чиновників. Приватні особи та

підприємці також стимулюють існування корупції шляхом давання хабара чиновнику з метою отримання індивідуальних привілеїв і конкурентних переваг.

Особливості корупції в Україні полягають у тому, що це протиправне явище не протистоїть формальній економіці, а існує в ній, слугуючи природним і закономірним наслідком легальних статусів господарюючих і керуючих суб'єктів. Корупційні відносини ґрунтуються на можливості приватизувати будь-яке суспільне благо (або навіть закон) та використати його для тіншового обороту у власних інтересах.

Основними причинами виникнення корупції в Україні є: високий рівень монополізації управління; нерівномірність розвитку ринкового господарства (відсутність добросовісної конкуренції та цивілізованого підприємництва); розшарування суспільства на бідних і багатих (за рахунок державного майна збагатилася незначна група населення в Україні); суперечність між мінливими умовами ринкового господарства та чинним законодавством (прогалини, які створюються завдяки такій суперечності, заповнюються тіншовими «правилами гри»); суперечність між законодавчою та морально-етичною нормами підприємництва; суперечності в політичній системі, які представлені владою та бізнесом (олігархія); слабкість політичної влади; створення штучного дефіциту ресурсів; зволікання в прийнятті рішення (адміністративні бар'єри) тощо.

Головними наслідками поширення корупції в Україні є: підрив соціальної довіри й верховенства права; руйнування соціальної моралі та почуття справедливості в населення; перешкоджання функціонуванню ринку та деформація нормальних систем розподілу; зниження громадянської відповідальності; посилення соціальної напруженості в регіонах; зневіра в ефективності державної політики тощо.

Протидія корупції є однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності, розв'язання якої для багатьох країн є надзвичайно складною і важливою справою. Для України корупція стала чинником, що реально загрожує конституційному ладу держави та її національній безпеці [2, с. 354–355].

Станом на 2017 рік Україна посідає найнижчі позиції з-поміж усіх країн – учасниць дослідження ЕУ. Постійний представник Міжнародного валютного фонду в Україні

Й. Люнгман оцінює втрати України від корупції в 2 % ВВП. Про це він повідомив на Ukrainian Investment Forum («Українські новини», 3 листопада 2017 р.).

Корупцію необхідно розглядати в системно-змістовому розмежуванні не лише з точки зору категоріального, а й інституціонального розуміння змісту корупційних відносин, явищ і процесів [3, с. 31].

Як соціальне явище корупція існує в певних інституціональних межах, у яких економічні, політичні, правові, соціальні процеси впливають на неї, а корупція, відповідно, чинить зворотній вплив на ці сфери. Корупція – це складний, системний інститут, що має виключно антисуспільну спрямованість. Він негативно позначається на всіх сферах суспільного життя [3, с. 42].

В умовах глобальної економіки корупція набуває міжнародного масштабу. Протидія цьому явищу є однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності, розв'язання якої для багатьох країн – надзвичайно складна й важлива справа.

Найбільш органічними інституційними умовами унеможливлення корупції стають права держава й правове суспільство, де правові норми є нормами життєвої необхідності й моралі. Отже, право приватної власності потрібно визнати одним з пріоритетних. Запобігання корупції охоплює як цілеспрямоване залучення осіб, уповноважених на виконання функцій держави, та інших суб'єктів до системи соціально-позитивних відносин, так і перешкоджання вступу їх у корупційні відносини чи припинення їх здійснення.

У країнах, де корупція набуває значного поширення і суттєво впливає на соціально-економічні процеси, вона із соціальної аномалії (патології) поступово перетворюється на правило, стає звичним способом розв'язання життєвих проблем, нормою функціонування влади та способом життя значної частини членів суспільства. Тобто корупція набуває статусу інституціональної загрози національній безпеці України.

Основними пріоритетами боротьби із зазначеним протиправним явищем в Україні є: вдосконалення правового поля у сфері боротьби з корупцією відповідно до міжнародних стандартів; мінімізація втручання держави в справи ринку, розв'язання наявних економічних проблем ринковими методами; створення сприятливих умов для розвитку

цивілізованого підприємництва та добросовісної конкуренції; виховання в громадян, підприємців відповідальності перед державою та громадянами; забезпечення прозорості процесів приватизації і транспарентності використання виручених від продажу державного майна коштів; створення умов для виведення основної маси активів, задіяних у тіньовій економіці, у легальне користування; забезпечення контролю у сфері відомчої кадрової політики органів державної влади.

Список використаних джерел

1. Варналій З. С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення : монографія / З. С. Варналій, Д. Д. Буркальцева, С. О. Саєнко. – Київ : Знання України, 2011. – 299 с.
2. Варналій З. С. Конкуренція і підприємництво : монографія. – Київ : Знання України, 2015. – 463 с.
3. Мандибура В. О. Корупція: інституційна сутність та механізми подолання / В. О. Мандибура : монографія. – Київ : Парлам. вид-во, 2017. – 488 с.

Гвоздецький Віктор Демидович,
академік Української академії наук
з державного управління, доктор
юридичних наук, професор

ОЦІНЮВАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ: РЕЗУЛЬТАТИ ТА НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

За даними Міжнародної громадської організації *Transparency International*, за індексом сприйняття корупції населенням Україна посідала: 2005 року 107-ме місце з-поміж 158 країн світу, 2011-го – 152-ге місце з-поміж 183, 2012-го та 2013-го років – 144-те місце з-поміж 177, 2015-го – 142-ге місце, а 201-го – 131-ше місце з-поміж 176 країн.

Така оцінка Міжнародної громадської організації спричинена незадовільним виконанням Україною міжнародних зобов'язань. В Антикорупційній стратегії України на 2014–2017 роки, затвердженій Законом України від 14 жовтня 2014 року, з 25 рекомендацій Групи держав проти корупції (GRECO) за 6 років виконано лише 13.